

Mokykla šiandien: kaip išlikti žmogumi?

Visi gimstame žmonėmis. Tačiau, ar įmanoma stokoti žmogiškumo? Žvelgiant į praeitį, galima daryti išvadą, jog žmonėmis gimstame absoliučiai visi, bet gyvenimo pabaigoje žmogiškais išlieka tik dalis mūsų. Vieni savo žmogiškumą pameta betikslėse turtų paieškose, kiti jį palaidoja kartu su garbės ir galios siekimu. Veikiausiai didžioji dalis mūsų norėtume būti pirmasis variantas: žmonėmis išlikę žmonės.

Kaip mokykla įsipaišo į šį antžmogiško pasaulio peizažą? Ji augina tuos nežmoniškus žmones. Tačiau negalime skubėti kaltinti mokyklos ir santvarkos, nes mokyklos esmė nėra užauginti žmones. Jos pagrindinis tikslas – sekti valdžios pateiktą programą ir mokyti mokinius visko, ko jiems nereikės, neužduodant jokių klausimų. Kam mokiniui būti žmogiškam, jeigu jis gali būti išmokintas? Kokia prasmė priversti jį suvokti, jog būtent žmogiškumas stabdo mūsų menkos civilizacijos savidestrukciją, jeigu jis gali paklaustas atsakyti į bet kokį akademinį klausimą? Ponios ir ponai, štai kuo mes virstame: akademiniais ginklais, kapitalistinio pasaulio pagrindine varomąją jėga.

Ar galima tai pakeisti? Tiesą pasakius, nežinau. Mes ritamės žemyn greičiau nei buvo numatyta. Šiais laikais tėra vienas teisingas atsakymas į klausimą, vienas teisingas požiūris į kūrinį, viena vienintelė galimybė pataisyti savo klaidas. Tai mus, kaip mokinius, verčia kasdien susimąstyti: ar beverta kaupti žinias? Žinoma, priverčia susimąstyti tik tuos, kurie vis dar geba tai daryti. Kiti vaikšto tuščiomis galvomis, tačiau su dviženkliais skaičiais, švytinčiais dienyne. Jie iškala kiekvieną formulę, kiekvieną kūrinio eilutę, kiekvieną vadovėlio žodį, kad tik gautų pažymius, kurie daro jų dienyną vis pilnesnį, o juos pačius – vis tuštesnius. Manau, visi galime sutikti, kad nereikia baigti jokios mokyklos ar universito, kad taptumėte žmogumi. Tačiau tuomet kyla klausimas: kodėl mes čia?

Gaila matyti nužmogėjančią visuomenę. Matymas žmonių, vis dažniau vertinančių tikslą, bet ne jo siekimą, gniuždo. Mokytojai sakytų, jog tai gerai – žmonės mokosi, protauja, tobulėja, auga. Tačiau tai darydami jie vis labiau panašėja į pačius mokytojus. Sunku žiūrėti į žmogumą. Veikiausiai niekuomet nesuprasiu tų, kurie savo gyvenime siekia tobulybės. Buvimo žmogumi sąvoka niekur nemini buvimo tobulu. Atvirkščiai, žmogiškumas atspindi netobulybę bei gebėjimą mokytis iš savo klaidų. Tai mus skiria nuo mašinų. Manau, jog reikia leisti mašinoms būti tobuloms, nes būtent tam jas ir sukūrėme. Žmonės, prisidėję prie robotų atsiradimo, puikiai

suprato, kad žmonija niekuomet nebus tobula, tačiau taip pat puikiai suprato, jog mums to ir nereikia. Kas nors mūsų viduje net ir pačiais užtikrinčiausiais mūsų gyvenimo momentais gali pasisukti taip, jog viskas, kam ruošemės, sugriūtų. Mašinos negali susimauti, nebent yra užprogramuotos tai padaryti. Mes tai darome kasdien nė apie tai nesusimąstydami. Tai yra savitas žmogiškumo grožis, leidžiantis mums pagalvoti apie tai, kodėl iš tikrųjų esame, kokie esame.

Mokykloje stokojama žmogiškumo. Supratimo, empatijos, nuoširdumo. Mano manymu, tai trys kertinės savybės, apibrėžiančios žmogiškumą kaip sąvoką. Mes ne visuomet gebame suprasti vienas kitą, kas man yra keista, nes vis dėlto visi esame žmonės. Ne visuomet sugebame parodyti tą lašėlį empatijos, kai to labiausiai reikia žmogui, kurio galbūt niekuomet nepažinojome ir nepažinsime. Retai būname nuoširdūs savo pokalbiuose, nes šiuolaikinis pasaulis mus pripratino slėpti tiesą. Darosi kiek juokinga, kai pažvelgi į mokslininkų rašomus straipsnius apie žmonijos kasdienį tobulėjimą. Pasižvalgius aplink galima susivokti, jog, žvelgiant pro žmogiškumo prizmę, mes stovime vietoje. Nesame daugiau žmonės nei prieš šimtą ar tūkstantį metų.

Žinoma, neišskiriu savęs iš pilkosios masės. Nesu šventasis ar išrinktasis, bandantis suvienyti griūnantį pasaulį. Poeto Henriko Radausko žodžiais galiu nusakyti savo poziciją: „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos / Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos“. Aš tik dar vienas žmogus, užduodantis klausimus ir ieškantis atsakymų. Žinau, jog ir pats dažnai būnu nepakankamai žmogiškas. Tačiau reikia tikėti, jog žmonės gali keistis. Norėčiau papasakoti jums vieną visai neseniai įvykusią istoriją, kuri, manau, puikiai įsipina į žmogiškumo potemę. Aš nelankau tikybos pamokų, bet ne todėl, kad nemėgstu mokytojos ar jos dėstomo dalyko. Aš esu kitos religijos žmogus, todėl nematau prasmės ten eiti, tačiau pažymius gauti privaloma, tad kartais ir man tenka ten apsilankyti. Štai, buvo pati paskutinė antrojo trimestro diena, kovo aštuntoji, penktadienis, ir aš laimingas žingsniavau į tikybos pamoką, tikėdamasis gauti įskaitą. Žinoma, istorijos esmė visiškai ne tame. Dauguma žmonių keistai žiūri į tai, jog tikiu į kitą religiją, tačiau tikybos mokytoja nustebino mane, pradėjusi pasakoti apie tai, kaip viena religija iš tikrųjų nėra visiškai teisinga. Man tai buvo keista, bet taip pat labai įdomu, nes visuomet tikėjau, jog krikščionys užsispyrusiai gina savo religines tiesas kaip vienas ir vienintelis. Žinoma, savo religines pažiūras tuomet pasilikau sau, bet, mąstant apie šį epizodą dabar, darosi aišku, jog tai puikiai atspindi žmogiškumą. Vis dėlto tik mašinos akiai gintų savo religines tiesas, tačiau tik tikri žmonės galėtų suprasti ir susitaikyti su klaidų egzistavimu jose.

Tikriausiai noriu pasakyti, jog nemanau žinantis daugiau nei jūs. Sokrato žodžiais, žinau, kad nieko nežinau. Žmogiškumo apraiškos mokykloje gali pasirodyti nedažnos, tačiau raginu jus paeksperimentuoti. Apsižvalgykite po kambarį ir pabandykite surasti kuo daugiau baltos spalvos daiktų. O dabar nebesižvalgydami pasakykite, kokius matėte mėlynos spalvos daiktus. Noriu parodyti, jog daug dalykų gali būti nematomi, jeigu mes pasirenkame jų nematyti. Būtent taip yra ir su žmogiškumu. Visi nuo pat gimimo nešiojamės tą įgimtą defektą, kuris mus verčia klysti, daryti nelogiškus ir neoptimalius tam tikrai situacijai sprendimus, pasiduoti jausmams, bet tuo pačiu daro mus tuo, kuo esame. Tobulai netobuli, štai kokie mes iš tikrųjų.

Veikiausiai visi jau senokai laukiate šios kalbos pabaigos ir mano galutinės išvados: galų gale, ar įmanoma išsaugoti žmogiškumą? Tikiu, jog kad ir koks antžmogiškas ir besielis bebūtų šis pasaulis, visuomet atsiras kas nors, priminsiantis plačiajai visuomenei apie buvimo žmogumi tikrąją prasmę. Galų gale, net jeigu tarp visų žmonių ir atsirastų keletas „mašinių“, nemanau, kad reikėtų nusivilti. Mokykla – kaip vandens telkinys: keli purvini lašai jame nepadaro viso telkinio nešvaraus. Kaip ir kiekviena visuomenė, turėjome ir dar tikrai turėsime pakilimų ir nuopolių, tad, manau, geriausia būtų nepriimti visko taip rimtai. Tam, kad išliktumėme žmonėmis, mums neturėtų reikėti pastangų. Tokie gimstame, gyvename ir mirštame. Svarbiausia – nedėti per daug pastangų į buvimą kuo nors kitu, nes tuomet žmogiškumas viduje pradeda blėsti. Taigi, finalinė rezoliucija: nenustokite kelti klausimų, nenustokite klysti į juos atsakydami ir niekuomet nepasitenkinkite nerastu atsakymu ir svarbiausia, negalvokite, jog žmogiškumo gali būti per daug.

Pranas Bitinas, Pasvalio Petro Vileišio gimnazija